

Gočárova galerie nabízí první ochutnávku v Automatických mlýnech

22.6.2023 - Marcela Straková | Krajský úřad Pardubického kraje

Tři roky od zahájení přestavby hlavní budovy Winternitzových automatických mlýnů zde zahajuje provoz ve svém novém sídle krajská galerie. S tvůrcem budovy, architektem Josefem Gočárem se identifikuje i v novém názvu - Gočárova galerie. Přestavba stála celkově téměř 400 milionů korun. Galerie otevírá přes léto ve zkušebním provozu, na ten běžný najede po „Velkém otevření Automatických mlýnů“ na konci září. To se k ní připojí i další účastníci ojedinělého projektu v jednom areálu - vzdělávací Sféra a výstavní GAMPA, což jsou organizace města Pardubice, a také Silo včetně veřejných prostor pod taktovkou manželů Smetanových a jejich nadace.

Pardubický kraj musel nejprve budovu mlýnů, která je národní kulturní památkou, od manželů Smetanových koupit, aby do její přestavby mohl investovat. Transakci za 38 milionů, z nich 15 milionů tvořil příspěvek na úpravy veřejného prostranství, schválili v roce 2018 zastupitelé a kraj tím získal i úvodní fázi projektu od architekta Petra Všeťky. Jeho studio TRANSAT architekti zpracovalo i projektovou dokumentaci a podle ní se začalo koncem května 2020 s příslibem evropské dotace stavět. Zhotovitelem se stala Společnost pro obnovu automatických mlýnů v Pardubicích (Metrostav a. s. + Chládek a Tintěra, Pardubice a.s.).

Největší investice do krajské kultury

„Začali jsme v té nejsložitější době covidu. Pak přišel nedostatek některých materiálů, válka na Ukrajině, zvýšení cen energií a inflace. Celková cena stavebních prací včetně DPH se zvýšila z 338 na 361 milionů korun, z toho 127,7 milionu získal kraj z evropských zdrojů a 7,5 milionu byl příspěvek ze státního rozpočtu. Zbytek, tedy 225,8 milionu korun, jsme platili z rozpočtu Pardubického kraje,“ uvedl hejtman Martin Netolický a pokračoval: „Pokud tedy kromě spoluúčasti na evropském projektu přičteme další investice, které hradíme z rozpočtu kraje, jako je budoucí kavárna, kancelářský trakt nebo odstranění trafostanice na přední fasádě, tak se dostáváme na čistě krajskou investici přesahující 350 milionů korun, což z Gočárovy galerie činí naši největší investici do kultury v historii kraje. Věřím ale, že to bylo správné rozhodnutí, které pomohlo vrátit tento areál na mapu krajského města a postavit ho dokonce do jednoho ze středů zájmu veřejnosti.“

Povedená rekonstrukce

U prvotní myšlenky přemístit galerii do mlýnů stáli také architekti Josef Pleskot, Ladislav Lábus a Petr Všeťka, které si pozval náměstek hejtmána pro investice a kulturu Roman Líněk jako poradní sbor pro regeneraci pardubického zámku: „Byl jsem ve správnou dobu na správném místě a se správnými lidmi. Architekti doporučovali přemístit galerii ze zámku do vhodnějších prostor. Během jejich pracovní návštěvy v Pardubicích v roce 2017 jsme se zastavili i u Lukáše Smetany v Automatických mlýnech. Jejich závěr byl jednoznačný, právě tady viděli ideální místo pro galerii. Moc si vážím toho, že se následně podařilo pro tento velkorysý záměr získat celé Zastupitelstvo Pardubického kraje. Hlavní autor návrhu Petr Všeťka pak tomuto projektu upsal část svého života a nebyl jediný, ale výsledek určitě stojí za to. Provedenou rekonstrukci vysoce ocenili i pánové Lábus a Pleskot, když se přijeli po šesti letech podívat na závěr stavby,“ řekl náměstek hejtmána pro investice a kulturu Roman Líněk. Ten navázal také spolupráci s žijícími potomky slavného rodáka z Pardubického kraje, Josefa Gočára. „Napsal jsem vnučce Josefa Gočára, Lucii Gočárové, ale ta ze zdravotních důvodů předala kompetence praprapravnučce Marii Fiřtové. Náš projekt rodinu zaujal,

získali jsme od nich exkluzivitu na název Gočárova galerie a připravuje se i další spolupráce s našimi kurátory. Moc se na to těším.“

Mimořádný soubor projektů s podporou Unie

Rčení „ve správnou dobu na správném místě“ lze v případě tohoto projektu spojit také s důležitým obdobím, kdy bylo možné čerpat významné evropské dotace na obnovu národních kulturních památek. „V areálu Automatických mlýnů jsou celkem čtyři evropské projekty podpořené z Integrovaného regionálního operačního programu prostřednictvím ITI Hradecko-pardubické aglomerace v sumě v úrovni 359 milionů korun. Jako Pardubický kraj jsme pro krajskou galerii získali 127 milionů korun, což bylo určující při zahájení celého projektu,“ konstatoval radní pro regionální rozvoj a evropské fondy Ladislav Valtr.

Zhotovitelem bylo sdružení firem se vztahem k regionu

„Pardubice jsou místem, kde naše firmy mají své sídlo a pobočku, a proto si velmi vážíme toho, že jsme měli možnost pracovat na tak významném projektu, kterým bezesporu rekonstrukce Winternitzových automatických mlýnů je. Automatické mlýny jsou nejen historickou památkou a jedním ze symbolů města, ale představují i nedílnou součást našeho kulturního dědictví. Jejich rekonstrukce byla náročným úkolem, chopili jsme se ho s velkým úsilím a věříme, že jsme tak společně vytvořili místo pro zlepšení kulturního života v Pardubicích,“ uvedl Martin Sirotek, ředitel divize 9 Metrostavu, lídra zhotovitelského sdružení Společnost pro obnovu Automatických mlýnů v Pardubicích, jehož dalším členem je společnost Chládek a Tintěra Pardubice.

Gočárova galerie jako první loď vyplouvá z Automatických mlýnů do kulturních vod regionu

Monumentální budova Winternitzových automatických mlýnů na břehu řeky Chrudimky pozvolna ožívá a kulturní obsah začíná naplňovat první budovu, a to Gočárovy galerie (GG). Dřívější mlýnice se během několika let proměnila v moderní výstavní prostory a již v červnu otevře dveře prvním návštěvníkům. Program červnového malého otevření nazvaný Den GG se týká pouze Gočárovy galerie, na přelomu září a října se uskuteční společné velké otevření všech institucí sídlících v areálu Automatických mlýnů.

Den GG připomene původní funkci budovy mlýna a osobu architekta Josefa Gočára. Program svou pestrostí cílí na všechny věkové kategorie návštěvníků a bude aktualizován v průběhu celého léta. Na co se můžete těšit? Představujeme několik zajímavých projektů.

Výstava Architektura paměti představuje české i zahraniční současné umělce, kteří reflektují vztah paměti a architektury. „V minimalistické instalaci do prostoru expozice uvidíme převážně videa, která reagují na různé budovy a vzpomínky na ně. Lidská paměť proměňuje význam místa a touha po proměnlivosti vnímání architektonických prostor,“ představuje koncept výstavy kurátor galerie Filip Jakš.

Výstava Markéta Magidová & MXTXCM je inspirována místem Gočárových automatických mlýnů a jejich industriální atmosférou. Stroje a prvky továrny zakomponovala autorka do námětů svých obrazů. Hlavním motivem je skupina dětí poslouchajících Velkou mušli, fantastický objekt spojující organické a mechanické – přírodní a technické. Tato mušle rezonuje jako paměť místa a děti ji bez námahy drží v rukou. Každé z nich se svým způsobem noří do světa, který není přístupný očím, ale pouze sluchu.

Výstava Z domácích archivů je vzpomínkou na mlýnský provoz a vznikla ve spolupráci s veřejností a partnerskými institucemi. Svými příběhy do projektu přispěli zvláště bývalí zaměstnanci mlýnů, také pamětníci z řad Pardubáků a firma Chládek a Tintěra. Nejstarší fotografie pochází ze sbírky

Východočeského muzea v Pardubicích a úvodní velký snímek je zvětšeninou fotografie od Jiřího Tomana ze sbírky Gočárový galerie. „Výstava je koncipovaná jako dorůstající, kdokoliv z návštěvníků ji může obohatit o obrazový nebo textový materiál vztahující se areálu Automatických mlýnů nebo k jeho původní funkci,“ vysvětluje Michaela Johnová Čapková.

Výstavní projekt Gočár Digital realizovaný v roce 2020 byl spojen s připomínkou 140. výročí narození českého architekta Josefa Gočára (1880–1945), které se zároveň stalo příležitostí k oslavě jeho architektonické tvorby charakterizované hledáním nových forem, materiálů a výrazových prostředků. Studenti prvního a druhého ročníku oboru Grafická tvorba – multimédia Katedry výtvarné kultury a textilní tvorby Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové se pod vedením MgA. Petra Hůzy pokusili na fenomén Gočár nahlédnout neotřele a inovativně. Výsledkem studentských semestrálních prací jsou plakáty a autorské knihy inspirované samotnou osobností Josefa Gočára a především jeho stavbami.

Doprovodný program úvodního víkendu

Doprovodný program nabídne komentované prohlídky s kurátorkami galerie, speciální improprohlídku s pardubickou improvizací skupinou Paletáci a přednášky na téma Rekonstrukce průmyslových objektů pro potřeby kulturních institucí. Nejmladší návštěvníci mohou nahlédnout do tvořivého světa architekta Josefa Gočára, pobavit se s pracovním listem nebo zažít pravou mlýnskou únikovku.

V rámci hudebního doprovodného programu budou slyšet Monika Načeva, BomBardáci a v sobotní podvečer rozezní výstavní prostory DJ.

Letní provoz Gočárový galerie

Po zahájení provozu Gočárový galerie v areálu Automatických mlýnů na konci června budou nadále k vidění úvodní expozice, a to v otvíracích hodinách ÚT, ČT-NE 10:00-18:00 hodin, ST 12:00-20:00 hodin. Některé výstavy mohou návštěvníci zhlédnout jen do poloviny srpna, po jejich skončení přijde na řadu instalování stálé expozice.

Kromě toho budou pokračovat komentované prohlídky, nebo se zájemci budou moci vydat s dětmi na dobrodružnou cestu po stopách Josefa Gočára. Čas prázdninový nabídne také několik příměstských výtvarných táborů pro mladší i starší děti.

V letních měsících také zahájí provoz Kavárna Gočár.

Podrobnosti najdete na webu: www.gocarovagalerie.cz

Architektura paměti, 23. 6. – 13. 8. 2023

Gočár Digital, 23. 6. – 10. 9. 2023

Site-specific projekt Markéty Magidové a hudebníka MXTXC, 23. 6. – 10. 9. 2023

Z domácích archivů, 23. 6. – 10. 9. 2023

Gočárova galerie, výzva pro studio TRANSAT architekti

Když architekt Petr Všečeka, autor úvodní fáze projektu na přestavbu hlavní budovy Automatických mlýnů, vyhrál veřejnou soutěž na zpracování projektové dokumentace, otevřela se před jeho týmem TRANSAT architekti obrovská výzva. Uvést všechny prvotní myšlenky a vize do života a funkčně je

propojit pro optimální provoz sbírkotvorné kulturní instituce.

Budovy automatických mlýnů pro bratry Winternitzovy vyrůstaly na břehu řeky Chrudimky v Pardubicích postupně od roku 1910. Díky místní firmě Prokop měli pardubičtí průmyslníci k dispozici nejmodernější mlýnské vybavení a pro návrh budovy angažovali tehdy začínajícího mladého architekta rodem z Pardubicka, Josefa Gočára. První budova vznikla v období rané moderny v letech 1910-11, rozšířená pak byla v letech 1920-24, kdy k ní byla obloukem připojena i budova sila. Mouka se zde mlela až do roku 2012. O tři roky později areál koupili manželé Smetanovi. Východočeská galerie do té doby sídlila z velké části na pardubickém zámku. V rámci generelu jeho rozvoje bylo rozhodnuto o jejím přesídlení a Pardubický kraj hledal vhodné prostory. Ty za podpory architektů Josefa Pleskota, Ladislava Lábuse a Petra Všeťky našel právě v Automatických mlýnech. V roce 2018 Pardubický kraj odkoupil od manželů Smetanových hlavní budovu mlýnů, zažádal o evropskou dotaci a rozběhl přípravy na zahájení stavby. Ta byla spuštěna pole dokumentace TRANSAT architekti v květnu 2020.

Jedním z exponátů je i sama budova

„Zadáním byla proměna budovy na krajskou galerii umění, která bude podporovat vztahy areálu a centra, ponechá prostupnost k řece a zachová ukázky technologií mlýna,“ říká architekt Petr Všeťka a pokračuje: „Rozhodli jsme se co nejvíc renovovat vnější vzhled do stavu zhruba před sto lety a zároveň propojit nábreží s nádvořím dvěma nově probouranými pasážemi se vstupy do galerie. Uvnitř byl transformován prostorový plán horizontál a vertikál. Do pětipodlažní dřevěné mlýnice byly umístěny vstupní hala a expozice, okna na východní straně byla zaslepena a nahrazena střešními světlíky, železobetonové části domu byly využity pro úložiště sbírek, výstavní kabinety a zázemí.“

Architekti museli počítat s tím, že jedním z galerijních exponátů bude i samotná budova. Navíc chtěli neobvyklým řešením připravit galeristům speciální prostory s různými světelnými podmínkami i různými velikostmi výstavních ploch. „Přijali jsme monumentální hru horizontál a vertikál Gočárovy stavby, ve které se snoubila architektonická kompozice s mlynářskou technologií. Podpořili jsme její vnitřní gradaci směrem vzhůru, což má dát galerii rozlet. Navrhli jsme šetrné technologie zabezpečení, vnitřního klimatu i osvětlení. Snažili jsme se neporušit pravdu materiálů, typickou pro industriální stavby i zrod české moderny. Snad bude dům silnou galerií, jako byl silným mlýnem,“ dodal architekt Petr Všeťka.

S výsledkem byl spokojený i jeden z poradců Pardubického kraje a náměstka hejtmána Romana Línka Josef Pleskot. Ten se vrátil na „místo činu“ po pěti a půl letech: „Transformace industriální architektury do podoby občanské stavby není úplně jednoduchou záležitostí, i když se to tak může zdát. Jsme už z principu fascinováni velkými prostory, kterými disponuje industriální architektura. Někdy se sází na to, že už něco výjimečného v těch stavbách je a adoruje se to více než užitek pro současníka, který sem jde už za jiným účelem než přenášet pytle mouky. To se ale v tomto případě rozhodně nestalo. Je potřeba poděkovat, že se rekonstrukce povedla výborně a citlivě.“

Konstrukce a technologie

V celé budově se charakter průmyslové stavby neztratil. Je tu přiznán původní konstrukční systém, tedy cihla, ocel, dřevo a beton. „Ocelová konstrukce musela být protipožárně oplášťena, vnitřní stěny jsou zateplené kalcium-silikátem s akumulací přizdívkou a zateplené jsou i zhlaví trámů a střechy z pěnoskla. Nové schodiště ve vstupní části vzniklo z vyřezaných stropních trámů a na původní místo bylo navraceno Gočárovo kamenné schodiště z vnější části budovy. Původní okna byla doplněna vnitřními okny z nerez a dalšími prvky, které umožňují variabilitu přirozeného a umělého osvětlení, bez přímého oslunění interiéru, i možnost přímého větrání. Je zde možnost kombinace více druhů vytápění, větrání, chlazení i hašení,“ dodal architekt Všeťka. Součástí parteru a interiéru jsou

technologické reliktů mlýna, které mnohde působí spíš jako umělecké dílo.

Spoluautoři:

Ing. arch. Petr Všeťka

Ing. Robert Václavík

Ing. arch. Karel Menšík

Ing. arch. Tereza Novotná

Spolupracovníci:

Kajetán Všeťka

Ing. arch. Monika Šafářová

Ing. Petr Žák

STABIL, s. r. o.

OPTIMAL Engineering, spol. s r. o.

TRASER CZ, s. r. o.

Automatické mlýny naplno roztočí mlýnská kola v září 2023

Areál Automatických mlýnů se po celkové rekonstrukci otevře veřejnosti již na konci září 2023. Národní kulturní památka Winternitzovy automatické mlýny se tak k pomyslnému 10. výročí od ukončení provozu promění na kulturní, společenský i znalostní středobod východních Čech. Třídenní slavnostní otevření Automatických mlýnů se uskuteční ve dnech 29. 9. – 1. 10. 2023 a vstup bude po všechny tři dny pro veřejnost zdarma.

Automatické mlýny jsou vzorovým příkladem integrovaného tzv. PPP projektu, a to nejenom v České republice. Celkem se v rámci proměny areálu jedná o čtyři projekty a unikátní je zde především kombinace víceúčelového financování z prostředků Evropské unie, státního rozpočtu, města Pardubic, Pardubického kraje a soukromého subjektu. Ukázkou výjimečné institucionální praxe jsou také synergie programového a provozního působení zde sídlících institucí.

Automatické mlýny zahájí svou novou etapu otevřením celkem pěti institucí. Pod hlavičkou rodinné Nadace Automatické mlýny manželů Smetanových byly vybudovány veřejné prostory vstupního parku a vnitřního náměstí (piazzety) a veřejnosti bude zpřístupněn také multifunkční objekt Sila, které je novou institucí se sídlem ve stejnojmenné technické památce – původním autorem Sila je architekt Josef Gočár. Bývalá hlavní mlýnská budova, taktéž původně navržená Josefem Gočárem, je sídlem krajské sbírkotvorné Gočárový galerie (dříve Východočeské galerie). Původní sklady balené mouky v zadní části areálu se po rekonstrukci proměnily v sídlo dvou městských institucí: Galerie města Pardubic GAMPA a inovativního vzdělávacího centra s názvem Sféra (dříve v projektu s názvem Centrální polytechnické dílny). V Sile bude mít svou pobočku také Turistické informační centrum Pardubice.

Po celý poslední zářijový víkend 29. 9. – 1. 10. 2023 bude v Automatických mlýnech při příležitosti slavnostního zahájení provozu připraven pestrý program pro všechny generace. Slavnostní proslovy doplní vernisáže samotných budov, expozic a výstav, které doplní setkání se zástupci institucí,

architekty, odborníky, fanoušky i pamětníky mlýnského provozu. Spolu s otevřením institucí ožijí již v pátek 29. 9. veřejné prostory také hudbou a performativními vstupy. Pro návštěvníky pak budou na víkendové dny 30. 9. – 1. 10. 2023 na míru připravené varianty prohlídkových okruhů segmentované dle oblasti zájmu.

V Automatických mlýnech se v nabídce programu myslí na všechny, na pamětníky mlýnského provozu, na zájemce o architekturu, umění, technologie a o vzdělávání, na ty, kteří rádi jezdí na výlety a hledají gastro zážitky a svým umístěním na křižovatce železničních spojů do evropských destinací i na zahraniční návštěvníky. Součástí zahajovacích dnů provozu celého areálu bude také program v rámci Dne architektury.

Rezervace na zářijové otevření budou spuštěny 1. 9. 2023 na www.automatickemlyny.eu.

Automatické mlýny Pardubice

Termín otevření: 29. 9. – 1. 10. 2023

Zřizovatelé a spoluvlastníci: Pardubický kraj, statutární město Pardubice, Nadace Automatické mlýny a Automatické mlýny, s.r.o.

Instituce (abecedně): Gočárova galerie, GAMPA, Sféra, Silo, Turistické informační centrum Pardubice

Architekti: Prokš Příkryl architekti (Silo), Šépka architekti (GAMPA, Sféra, veřejná prostranství), Transat architekti (Gočárova galerie), Zette ateliér (koncept celého brownfieldu a 2. etapa)

<https://www.pardubickykraj.cz/aktuality/121243/gocarova-galerie-nabizi-prvni-ochutnavku-v-automatickych-mlynech>